

Стаття присвячена проблемі збереження стилю тексту у процесі перекладу. Зокрема, звертається особлива увага на труднощі перекладу семантичного та стилістичного характеру для подолання яких перекладач має володіти не лише бездоганним знанням мов оригіналу та перекладу, але й фоновими та метафоновими знаннями. Збереження стилю тексту у процесі художнього перекладу є одним з основних завдань перекладача, оскільки від цього залежить рецепція тексту перекладу читачською аудиторією.

Ключові слова: художній переклад, труднощі перекладу, трансформації, неперекладна лексика, еквівалентність.

Статья посвящена проблеме сохранения стиля текста в процессе перевода. В частности, особое внимание уделено трудностям перевода семантического и стилистического характера, для преодоления которых переводчик должен владеть не только безупречными знаниями языков оригинала и перевода, но и фоновыми и метафоновыми знаниями. Сохранение стиля текста в процессе художественного перевода является одной из основных задач переводчика, так как от этого зависит рецепция текста перевода читательской аудиторией.

Ключевые слова: художественный перевод, трудности перевода, трансформации, непереводаемая лексика, эквивалентность.

УДК 811.111'276.3

МІНІМАЛЬНІ РЕАКЦІЇ-ВІДПОВІДІ В АНГЛОМОВНОМУ ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ ІНТЕРВ'Ю: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Цапро Г.Ю.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розглядаються мінімальні реакції-відповіді, висловлені респондентами в англomовному телевізійному інтерв'ю, як гендерні дискурсивні показники, що репрезентують гендерну варіативність стратегій і тактик в інтерв'ю. Представлено класифікацію мінімальних реакцій-відповідей, яка відображає багатофункціональність даних гендерних показників та їх детермінованість комунікативними інтенціями мовців. Класифіковані мінімальні реакції-відповіді визначені як гомогендерні та гетерогендерні (чоловічі та жіночі).

Ключові слова: гендер, гендерні дискурсивні показники, мінімальні реакції-відповіді, англomовне телевізійне інтерв'ю.

Метою даної статі є аналіз гендерної специфіки мінімальних реакцій-відповідей, вжитих респондентами в англomовному телевізійному інтерв'ю, а також створення класифікації даних дискурсивних показників. Мети дослідження було досягнуто завдяки виконанню наступних завдань: висвітлення сучасних напрямів вивчення гендерних дискурсивних маркерів у лінгвістичних розвідках; розроблення методики дослідження; виокремлення мінімальних реакцій-відповідей; визначення і класифікація їх типів; визначення їх гендерної детермінованості в дискурсі англomовного телевізійного інтерв'ю.

Гендерна специфіка комунікативних маркерів широко вивчається і досліджується у сучасній лінгвістиці. Однак гендерна детермінованість комунікативних маркерів у дискурсі інтерв'ю є недостатньо вивченою, зокрема, мінімальні реакції-відповіді не зазнали детального розгляду, особливо з урахуванням фактора гендеру, що і визначає актуальність даної статті.

Матеріалом даного дослідження є англomовні телевізійні інтерв'ю програми "Larry King Live" періоду 2005–2010 рр.

У ході дослідження застосовано комплексну методику, зокрема аудитивний і контекстуально-інтерпретаційний аналізи, що уможливило здійснення коректного аналізу та класифікації мінімальних реакцій-відповідей, а кількісний аналіз у поєднанні з порівняльним методом дав змогу визначити параметри гендерного варіювання даних дискурсивних маркерів.

Починаючи із середини 1970-х рр. серії досліджень [4; 1] ставили за мету пошук структурних відмінностей у мовленні чоловіків та жінок, підкреслюючи, що ці відмінності відображають несприятливе становище жінок у суспільстві. Дослідження, що базувалися на двоїстості, на кшталт емоційне/раціональне, сучасне/традиційне, артистичне/наукове тощо, розглядали комунікативний стиль жінок як

нелогічний, невпевнений, безініціативний та схильний до престижу [11, 89]. Роботи щодо статевої різниці використання мови [2] описували особливе використання мови жінками. Так, автори відокремили «жіночий стиль мовлення» від «чоловічого», який розглядається як «стандарт», «норма» на противагу підлеглому «жіночому стилю», недосконалість якого пояснюється психологічними та особистими рисами жінок.

Набір мовленнєвих явищ, що приписується «жіночому стилю», чітко окреслений та протиставляється «чоловічому» [6, 10]. Так, однією з основних ознак «жіночого стилю» є кооперативність жінок у комунікації на відміну від «змагальності» комунікативного стилю чоловіків. «Чоловічий стиль» — компетенція, активність, агресивність, прагнення до досягнення мети та домінування, тоді як «жіночий стиль» — м'якість, стриманість, увага до оточуючих, невпевненість, конформізм [9, 23]. Жіночий комунікативний стиль — синтетичний, творчий, спрямований на оточуючих, а чоловічий — аналітичний, самостверджуючий, орієнтований на себе.

Головною метою будь-якого акту комунікації є не лише передача певної інформації, але й досягнення певного комунікативно-прагматичного ефекту. Передача інформації є тільки засобом досягнення очікуваного результату. Для отримання адекватного результату мовцеві необхідно обирати такий стереотип мовленнєвої поведінки, який є найбільш прийнятним та оптимальним у даному соціальному середовищі. Оскільки соціальні ознаки гендеру виражаються щонайменше у таких вимогах, як «бути чоловіком» значить «не бути жінкою», то в мові це відповідно проявляється у намаганні уникнути вживання всього, що асоціюється з жінкою (фемінністю) для будівництва маскулітного типу мовлення, і навпаки [5, 60]. Так званий «відкритий соціальний престиж», що передбачає загальноприйняті суспільні норми мовленнєвої поведінки, є більш характерним для жінок, а чоловіки, навпаки, схильні до «прихованого соціального престижу», що проявляється у відхиленнях від прийнятих норм. Іншими словами, стереотип фемінності є несумісним із відхиленням від норми, тоді як такі відхилення відповідають стереотипам маскуліності. У ході лінгвістичних розвідок [4, 6], здійснених наприкінці ХХ ст., вчені виділили певні мовні риси, що асоціюються із жіночим мовленням, жіночим стилем спілкування та які виявилися базовими для багатьох лінгвістичних досліджень.

Комунікативні особливості гендерних розбіжностей у мовленні, що належать до «жіночого стилю», представлені вживанням таких дискурсивних показників, як мінімальні реакції-відповіді та хеджі; а жіноче мовлення стереотипно характеризується надмірною ввічливістю, наприклад, позитивною ввічливою стратегією, висловлюванням компліментів; вживанням питань взагалі та диз'юнктивних питань зокрема; прямим цитуванням; вибором певних тем розмови та довшою тривалістю розмови.

Отже, у розвідці вивчаються серед гендерних дискурсивних показників мінімальні реакції-відповіді (МРВ) як дискурсивні показники, що впливають на гендерну варіативність будівництва стратегій і тактик в англomовному телевізійному інтерв'ю.

Такі МРВ, як *mmhmm, yeah (yes), uh-huh, sure, right (OK)* тощо [8, 186–199], висловлені респондентом, сигналізують про наявність певного рівня комунікативного контакту. Іntenцією мовця у продукуванні мінімальних реакцій-відповідей є не лише показ уваги до співрозмовника, а й висловлювання згоди, підтримки, солідарності із співрозмовником.

Функції МРВ різняться у формальній та неформальній інтеракції. Так, функціонування МРВ [3; 7, 142–143] у чоловічому та жіночому мовленні відрізняється: у формальній комунікації МРВ вказують мовцю на те, що адресат його слухає і чекає на відповідь, визнаючи право мовця на висловлювання; у неформальних розмовах МРВ вживаються як сигнали про бажання адресата отримати право на висловлювання; МРВ у чоловічому мовленні функціонують як сигнали про погодження з адресатом («я згоден»), а в жіночому — з метою демонстрації уваги до адресата («я слухаю»).

KING: Drowning, by the way, is the number two accidental injury-related killer of children age one through 14. It's the leading cause of accidental injury-related death among children ages one through four. This death occurred in where, Nancy, Virginia?

N. BAKER: In MacLean, Virginia yes.

KING: I used to live there. N. BAKER: Yes (02.05.06 F) — на фоні мовлення інтерв'юера.

Наведений приклад демонструє за допомогою вживання МРВ *yes* увагу респондента Ненсі Бейкер до висловлювання інтерв'юера.

Проведений контекстуально-інтерпретаційний та аудитивний аналізи уможливили виокремлення МРВ, що застосовуються респондентами на фоні мовлення інтерв'юера або на початку фрази під час отримання черги на висловлювання. Таким чином, ми розрізняємо такі МРВ:

- ініціальні (на початку фрази);
- підтримувальні (на фоні мовлення співрозмовника).

MPB у функції підтримувальних, тобто тих, які з'являються на фоні мовлення співрозмовника, виступають у ролі сигналу, який свідчить про те, що адресат уважно слухає адресанта, погоджується з його/її висловлюванням та готовий продовжити запропоновану тему розмови.

KING: OK. *The immigration bill...* MCCAIN: Yes (May 24, 2006) — на фоні мовлення інтерв'юера.

Сенатор Джон Маккейн дає згоду на продовження розмови щодо прийняття закону про імміграцію.

CROW: *Yeah. It was not — it's not what we planned. And she said: And I'm — I'm — I'm as surprised as you are. But she's — and, then, she said, but this is treatable.*

KING: *You hear about stage three...* CROW: *Mmm-hmm* — на фоні мовлення інтерв'юера.

KING: *... stage four.*

CROW: *Right (23.08.06 F).*

У наведеному прикладі Шеріл Кроу надає на фоні мовлення інтерв'юера MPB, яка виконує підтримувальну функцію. Співачка підказує інтерв'юерові, що він на правильному шляху щодо стадії її захворювання, і, як більшість пацієнтів, уникає вживання прямої референції відносно стадії захворювання на рак. Оскільки Кроу наважилася прийти на телепередачу, вона готова обговорювати цю проблему, але часто уникає прямих відповідей, хоча при цьому надає сигнали схвалення певної тематики і бажання продовжити обговорення.

Проаналізовані MPB у початковій позиції залежно від типу інтенції можуть бути представлені конфірмативами, респонсивами та препаративами.

До конфірмативів (від *англ.* confirm — «підтверджувати») відносимо MPB у початковій позиції, що з'являються після стверджувальних висловлювань. Їх значення передає: «Те, про що говориться, дійсно є».

KING: *That's nice. The Democratic National Committee has a new video out called "Survivor GOP".*

HASSELBECK: OK.

KING: *You were on "The Survivor" once.*

HASSELBECK: *Yes (06.05.09 F).*

Елізабет Хаселбек підтверджує висловлювання інтерв'юера щодо її участі у відеокліпі, знятому Демократичним національним комітетом, наголошуючи на особливій події в її житті — зустрічі з першою леді Сполучених Штатів у період передвиборчої кампанії.

KING: *All right, is it hard for you, since most people who date, go out, right?*

CLOONEY: *Right.*

KING: *Unless you hide in the house.*

CLOONEY: *Right (16.02.06 M).*

Джордж Клуні підтверджує висловлювання інтерв'юера щодо складності призначати особисте побачення в публічних місцях та необхідності приховувати своє особисте життя.

KING: *It increases that much, a bond?*

ORMAN: *Yes, it can increase. Now, in 15 years it will not quadruple, but that was just an example (12.01.08 F).*

Фінансовий експерт Сьюз Орман погоджується з ведучим програми щодо значного збільшення собівартості цінних паперів, доводячи правдивість своїх попередніх тверджень.

KING: *The files you keep. You have jokes*

RIVERS: *Yes.*

KING: *Meryl used to do that, right?*

RIVERS: *And also Bob Hope. Someone told me he had a joke room. Isn't that amazing? He'd walk in the room and there would be file cabinets and balloons, got it under "B". And so, I started trying to keep every joke I could.*

KING: *But a friend of mine saw you in Boston the night they found that the balloon boy thing was a hoax and the kid didn't go up in the room.*

RIVERS: *Yes.*

KING: *And he said you did 20 minutes on the balloon boy.*

RIVERS: *Yes (24.06.10 F).*

Актриса Джоан Риверз використовує низку MPB як конфірмативи, з одного боку, підтверджуючи інформацію, надану інтерв'юером, — з іншого, не підтримуючи запропоновану тему розмови.

До респонсивів (від *англ.* respond — «відповідати») відносимо MPB у початковій позиції, які вживаються мовцем після запитання і виступають як позитивні відповіді на поставлене запитання або після твердження у формі «так».

KING: *What happened to your apprentice, Dawna Stone?*

STEWART: *Oh, Dawna's still — she's just about complete with her year's apprenticeship. I think she's going to go back to Florida and run her magazine. She had a magazine of her own. And she did very nicely in our company. She worked on our "Body and Soul Magazine". And she did very well.*

KING: *So she turned out well?*

STEWART: *Oh yes (11.12.06 M).*

Респондент Марія Стюарт на запитання інтерв'юера дає позитивну коротку відповідь, чекаючи на подальший розвиток розмови.

GORE: *Well, I think for security reasons it's wise for him to have done it in the way he did, and I think it's valuable for him to have a chance to meet personally with this new head of the government there. Of course, the whole situation is so tragic, and how we got there is not the point now. We are there, and there are no real good options. But whatever options there are will be enhanced by a good working relationship between President Bush and this new leader, and so I think it's a good thing.*

KING: *It was a good thing to do?*

GORE: *Yes, I think it was, yes. Yes.*

KING: *Leave it at that.*

GORE: *Yes (13.06.06 M).*

Респондент віце-президент Альберт Гор підкріплює свою тверду позицію щодо складної політичної ситуації, використовуючи МРВ (респонсив).

BEHAR: *Is there anything you like about Obama?*

COULTER: *Yes.*

BEHAR: *Oh, wow! Like what?*

COULTER: *He — he was totally playing the "Daily Cause" kids for fools on national security. He's basically continued Bush's terrorism policies. Guantanamo is not getting shut down. We're not pulling out of Iraq... (19.02.09 F).*

Респондент Енн Култер вживає МРВ (респонсив), підтримуючи тему, запропоновану інтерв'юером, але при цьому очікує на подальші ініціативні репліки з його боку.

До препаративів (від *англ.* prepare — «готуватись») відносимо МРВ у початковій позиції, що мають значення «я зараз відповім, я дам пояснення». Такі МРВ найчастіше вживаються після запитань, безпосередньо перед відповіддю-роз'ясненням. Вони сигналізують про необхідність формулювання думки.

KING: *Any role you turned down, you are sorry?*

FONDA: *No.*

KING: *Any role you did, you're sorry?*

FONDA: *Yes. Yes, but I can't remember what they are. You know, regrets, you know, you can waste a lot of time. You become — at my age — at our age, Larry, we become very conscious of time, right? (09.05.07 F).*

Респондент Джейн Фонда, використовуючи МРВ (препаратив), отримує певний час для подальшого планування відповіді, але, надаючи позитивну відповідь на запитання інтерв'юера, актриса ухиляється від прямої відповіді.

KING: *As a competitor were you first down over losing the match?*

AGASSI: *No, no. I've been criticized for not having perspective in the past and I thought that of myself many times but not there.*

KING: *So you accepted that?*

AGASSI: *Oh, yes, that was — it wasn't about tennis. That wasn't about tennis for me. I had to, you know, it was coming to that moment there that was worth — that was worth the difficulties of the last few hours (07.09.06 M).*

У наведеному прикладі респондент, використовуючи МРВ (препаратив), підтримує запитання й тему, запропоновану інтерв'юером, та дає розгорнуту відповідь, пояснюючи свою позицію.

У дослідженні виявлені поодинокі випадки, коли МРВ трапляються на фоні мовлення інтерв'юера, але при цьому функціонують як респонсиви. Через їх недостатню кількість ми не брали до уваги ці явища.

KING: *Did you ever do anything wild while governor? Other than Golan?*

MCGREEVEY: *Larry, that was more than enough.*

KING: *So Golan was the only... MCGREEVEY: Yes.*

KING: *... sexual experience with a man while... MCGREEVEY: Yes... KING: governor? (21.09.06 M).*

Колишній губернатор Джеймс Макгріві дає стверджувальну відповідь про свої стосунки з чоловіком під час перебування на посаді губернатора.

Підсумовуючи вищезазначені функції мінімальних реакцій-відповідей, подаємо класифікацію МРВ у вигляді схеми 1.

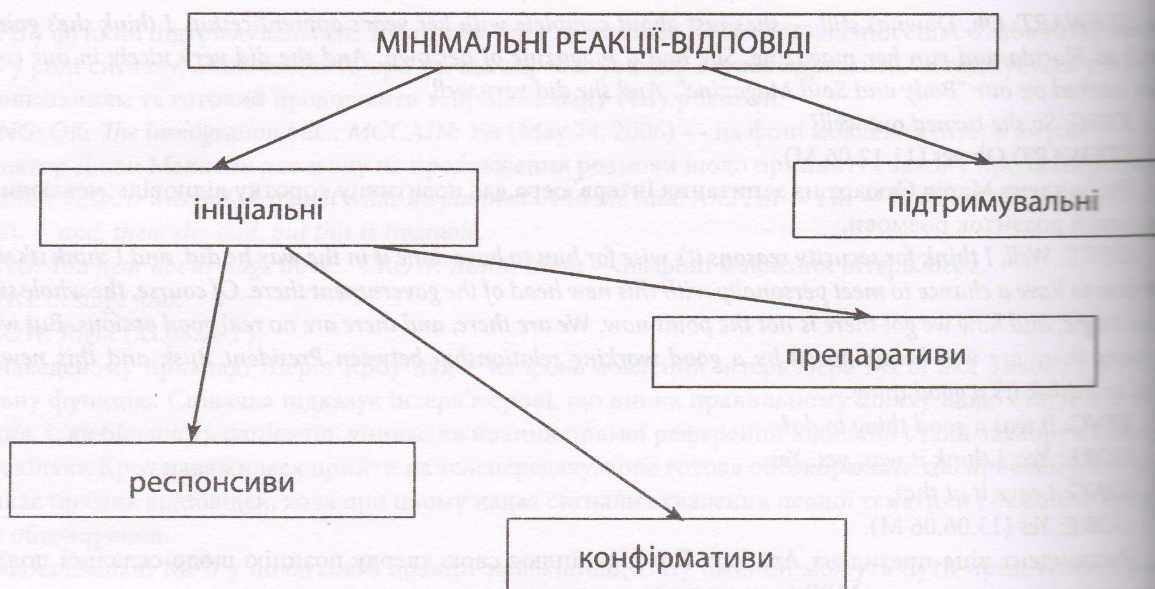

Схема 1. Класифікація мінімальних реакцій-відповідей

Гендерне варіювання МРВ у дискурсі інтерв'ю представлено ініціальними МРВ як гетерогендерними, реалізація яких чоловіками-респондентами та жінками-респондентами відповідно складає 53 і 49%, тоді як серед підтримувальних МРВ препаративи є гомогендерними жіночими (68%), конфірмативи — гомогендерними чоловічими (69%), а респонсиви — гетерогендерними МРВ: чоловічі реалізації — 49%, жіночі — 51%. Респонденти обох статей використовують різні типи МРВ під час інтерв'ювання, реалізуючи різні види тактик залежно від комунікативних дій: підтримання теми розмови, відповіді на запитання, отримання часу для планування відповіді.

Гендерна специфіка дискурсу інтерв'ю була визначена з урахуванням комунікативних стратегій респондентів, без урахування впливу на комунікацію гендера інтерв'юера. Результати, отримані у ході запропонованої розвідки, можуть бути покладені в основу подальших досліджень дискурсу інтерв'ю, у яких факторами впливу на вибір комунікативних стратегій і тактик разом із відповідними гендерними дискурсивними маркерами будуть як гендер респондента, так і гендер інтерв'юера. Крім того, представлена класифікація мінімальних реакцій-відповідей та методика, застосована у ході даного дослідження, уможливають у перспективі вивчення гендерної специфіки різних типів дискурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендер в британской и американской лингвокультурах / [Гриценко Е.С., Сергеева М.Л., Лалетина А.О. и др.; под общ. ред. Е.С. Гриценко]. — М.: Флинта: Наука, 2011. — 224 с.
2. Гриценко Е.С. Язык как средство конструирования гендера: дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. — М.: Флинта, 2005. — 403 с.
3. Цапро Г.Ю. Гендерні варіанти мінімальних реакцій-відповідей / Г.Ю. Цапро // Сб. науч. докладов XI междунар. конф. [«Функциональное описание естественного языка и его единиц» (Ялта, 4–8 окт. 2004 г.) / Таврій. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. — Симферопіль: Доля, 2004. — С. 371–372.
4. Cameron D. Feminism and Linguistic Theory / Deborah Cameron. — L.: Macmillan, 1992. — 247 p.
5. Cameron D. Performing Gender Identity: Young Men's Talks and the Construction of Heterosexual Masculinity / D. Cameron // Language and Masculinity. — Oxf.; Camb.: Blackwell, 1997. — P. 47–64.
6. Coates J. Women, Men and Language / Jennifer Coates. — L.; N.Y.: Longman, 1986. — 178 p.
7. Coates J. Women Talk: Conversation Between Women Friends. — Oxf.; Camb.: Blackwell, 1996. — 326 p.
8. Fellegly A.M. Patterns and Functions of Minimal Response / A.M. Fellegly // American Speech. — 1995. — Vol. 70, № 2. — P. 186–199.
9. Freed A.F. Women, Men and Type of Talk: What Makes the Difference? / A.F. Freed, A. Greenwood // Language in Society. — 1996. — Vol. 25, № 1. — P. 1–26.

10. Holmes J. Women's Language: A Functional Approach / J. Holmes // General Linguistics. — 1984. — Vol. 24, № 3. — P. 149–178.

11. Williams G. Sociolinguistics. A Sociological Critique / Glyn Williams. — L. : Routledge, 1992. — 296 p.

В статье рассматриваются минимальные реакции-ответы, высказанные респондентами в англоязычном телевизионном интервью, как гендерные дискурсивные показатели, представляющие гендерную вариативность стратегий и тактик в интервью. Представлена классификация минимальных реакций-ответов, которая отображает многофункциональность данных гендерных показателей и их детерминированность коммуникативными интенциями говорящих. Классифицированные минимальные реакции-ответы определены как гомогендерные и гетерогендерные (мужские и женские).

Ключевые слова: гендер, гендерные дискурсивные показатели, минимальные реакции-ответы, англоязычное телевизионное интервью.

The article presents minimal responses used by the interviewees in English television interviews. These gender discourse markers demonstrate gender variation of strategies and tactics in interviews. Minimal responses have been classified thus showing multifunction of the gender discourse markers and their determination by speakers' communicative intentions. The classified minimal responses have been singled out as heterogender and homogender (male and female).

Key words: gender, gender discourse markers, minimal responses, English television interviews.

УДК 821.111:82-2

ГЕНДЕРНЫЕ СТЕРЕОТИПЫ МУЖСКОЙ И ЖЕНСКОЙ ГЛУПОСТИ В АНГЛИЙСКИХ БЫТОВЫХ АНЕКДОТАХ

Князян А.Т.,

Ереванский государственный университет

В данной статье рассмотрены стереотипы, отражающие обобщенные суждения о качествах и свойствах, присущих мужчинам и женщинам. Исследуются стереотипные представления о женской и мужской глупости. Английские анекдоты бытовой тематики послужили материалом исследования социокультурных особенностей гендерных стереотипов. В английских бытовых анекдотах акцентируется негативный характер стереотипов по отношению к женщинам.

Ключевые слова: гендер, анекдоты, гендерные стереотипы, поведение мужчин и женщин.

Наша повседневная жизнь, оценка событий и действий обусловлены гендерными взаимоотношениями. Социальные и культурные факторы, определяющие отношение общества к мужчинам и женщинам, поведение мужчин и женщин, стереотипы о мужских и женских качествах находятся в центре внимания современных гендерных исследований (М.В. Городникова [1], Е.С. Гриценко [2], Д.О. Добровольский [3], А.В. Кирилина [4], И.А. Стернин [5; 6], И.И. Халеева [7], D. Cameron [8; 9], J. Coates [10], D. Spender [12] и др.).

Стереотипы существуют для оперативности социального познания и выполняют функцию экономии когнитивных усилий. У. Липпман выделил две важные причины, влияющие на формирование стереотипов. Первой причиной является принцип экономии усилий. Для человеческого мышления характерно стремление не реагировать каждый раз по-новому на новые явления и факты, а подводить их под уже имеющиеся категории. Защита уже долгое время существующих ценностей общества является второй причиной для формирования стереотипов [11].

Во всех культурах различаются типичные для мужчин и женщин гендерные роли. Стереотипные представления о гендерных различиях считаются универсальными для всех культур. Во всех культурах существуют различные гендерные роли, которые типичны исключительно для мужчин и для женщин. Принадлежность к тому или другому полу присутствует при оценке и восприятии любой личности во всех социумах.